

УДК 37.091.4 Франко

ІВАН КРАВЧЕНКО

ВАЛЕРІЙ ЛУТФУЛЛІН

(Полтава)

ПОГЛЯДИ І. ФРАНКА НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Здійснено аналіз поглядів І. Франка на розвиток системи освіти в Україні. Показано, що видатний український мислитель наполегливо боровся за право дітей і молоді навчатися рідною мовою і здобувати освіту не лише у початкових і середніх школах, але й у вищих навчальних закладах. Висвітлено засоби боротьби І. Франка за реалізацію цього права.

Ключові слова: школа, мета виховання, принципи, зміст, методи навчання, підручники, рідна мова, учитель.

Видатний український письменник, філософ і громадський діяч Іван Якович Франко залишив глибокий слід у розвитку педагогічної думки України. І. Франко, син сільського коваля, наполегливо долав величезні труднощі й перешкоди на своєму шляху до освіти, до активної літературної, наукової, просвітницької і громадської діяльності.

У його багатогранній літературній, публіцистичній і науковій діяльності важливе місце посідає активний інтерес до проблем виховання й освіти українського населення Галичини. У творчій спадщині І. Франка висвітлюються його погляди на мету виховання й освіти, на принципи, зміст і методи навчання в загальноосвітніх школах і в університеті, на роль шкільних учителів і університетських викладачів у вихованні школярів і студентської молоді. І. Франко відстоював необхідність розробки шкільних підручників на послідовно на-

уковій основі, вимагав радикального поліпшення матеріального становища учителів. Аналіз і систематизація педагогічних поглядів письменника дають можливість розкрити його особисте бачення шляхів розвитку системи освіти в Україні.

Погляди І. Франка на окремі питання освіти й виховання висвітлюються в дослідженнях М. Гриценка, О. Деверіна, О. Мазуркевича, Г. Паперної, В. Смалья та інших авторів. Проте до цього часу немає жодної праці, «в якій була б висвітлена вся система поглядів письменника на основні педагогічні проблеми» [3, с. 289]. Актуальність вивчення й практичного запровадження педагогічної спадщини І. Франка зумовлена необхідністю розвитку системи освіти і виховання в Україні на основі удосконалення всіх її ланок і складових навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах і у вищій школі.

Метою статті є аналіз поглядів І. Франка на мету і завдання виховання підростаючого покоління, на розвиток в Україні загальної середньої й вищої школи і системи освіти в цілому.

Перші публікації письменника з проблем розвитку освіти («Вісті з Галичини. Допис про Дрогобицьку гімназію», «Ученицька бібліотека в Дрогобичі», «Наука й її становище щодо працюючих класів») датуються 1878 роком. Погляди І. Франка на виховання і освіту формувалися під впливом педагогічних ідей прогресивних письменників, громадського руху, що розгорнувся в Україні навколо освітніх питань у другій половині XIX ст., а також боротьби трудящих Галичини проти національного гноблення, за широкий доступ дітей до знань і освіти. «Як син селянина, – говорив він, – вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обов'язку віддати працею свого життя тому простому народові» [8, с. 421-422].

Центральне місце в педагогічній спадщині І. Франка посідає проблема мети і завдань виховання. У розробці цієї проблеми, як зазначав В. Смалья, він піднявся значно вище від сучасних йому представників педагогічної думки в Галичині [10, с. 55]. У своїй статті «Чого хоче Галицька робоча Громада?» І. Франко підкреслював, що тогочасне безправ'я і злиденне життя трудового люду Галичини більшою мірою було результатом його неписьменності і темноти. У цьому зв'язку він зазначав: «Темна людина не може дати собі ради ні в чому, не може встановити істину в тому, що їй говорять, не може брати участь в досягненнях людської думки і мистецтва» [1, с. 243]. У цій статті була представлена програму діяльності «Галицької робочої Громади» в справі освіти й культури. Одне з головних завдань цієї програми полягало в тому, щоб школа забезпечувала гармонійний розвиток фізичних і духовних здібностей учнів і готувала їх до плідної праці.

Виховним ідеалом І. Франка була людина-борець, «каменярь» нового суспільства. Це має бути особистість «з сильним переконанням в справедливості свого діла, гарячою любов'ю до людей, особливо до тих, які перебувають в найтяжчому становищі». Саме така особистість «гідна назви людини» [4, с. 56]. Їй властиві «внутрішній спокій, сила і ясність переконань, чиста совість і боротьба, вічна ненастанна боротьба проти темноти, фальші і дармоїдства» [6, с. 60].

У численних публіцистичних і художніх творах І. Франко відстоював принцип демократизації освіти, висловлював обурення безправністю і приниженням трудящих у цій галузі. Він писав про фактичну недоступність освіти для дітей селян і робітників, про жалюгідний рівень знань, що давали дітям того-

часні школи, викривав національну дискримінацію в галузі освіти, розкривав тяжке матеріальне і соціальне становище народних учителів [3, с. 299].

У багатьох статтях («Середні школи в Галичині в 1875 -1883 рр.», «Чого вимагаємо?» та ін.) І. Франко розкрив лицемірний характер проголошуваних на сторінках урядових газет принципів свободи, рівності й братерства, наголошуючи, що принцип свободи насправді означає фактично свободу нещадного визискування робітника, що лозунг братерства ситих з голодними – це тільки пуста фраза і гірка насмішка. Свобода навчання також не була реальним ідеалом суспільства. «А що ж значить свобода совісті без свободи навчання, слова, печаті і т. д.?» [9, с. 110]. Виснажлива праця, брак вільного часу не дають змоги робітникам «стреміти до достатньої освіти і духовного росту як свого власного, так і своїх дітей» [9, с. 209].

З надзвичайною гостротою І. Франко, який протягом усього життя боровся за розвиток української мови на народній основі, ставив проблему навчання дітей рідною мовою. Його не міг не хвилювати стан її викладання. Спроби передових діячів того часу, починаючи від М. Шашкевича, запровадити українську мову в школи зустрічали шалений опір не тільки урядових кіл, а також, з боку духовенства і реакційно настроєної інтелігенції, яка не хотіла говорити народною мовою [6, с. 76]. Політика колонізації Галичини призвела до посилення національного гніту українського учительства, тому «учителі-русини (українці)... мусять... ховатися з своїм рідним язиком або мовчати, або говорити по-польськи» [4, с. 71].

Своєю письменницькою діяльністю І. Франко показував, якою повинна бути мова, що вивчається учнями. «Він боровся за утвердження в Галичині української літературної мови, в основі якої лежала мова видатних письменників України: Котляревського, Квітки-Основ'яненка, Шевченка, Марка Вовчка, Нечуя-Левицького. Франко зробив багато для того, щоб піднятися до вершин української літературної мови» [6, с. 79].

Зразком для Франка була мова Тараса Шевченка. Він глибоко вивчав її й перший дослідив мовну лабораторію Великого Кобзаря. Турбота про дохідливість і ясність мови виявилася, зокрема, і в роботі Франка над своїми прозовими і поетичними творами. У цій важливій справі «йому доводилося бути одночасно і реформатором і основоположником, і практиком і теоретиком» [2, с. 306].

Не залишилися поза увагою письменника й шкільні підручники того часу. Низький рівень навчальних книг був обумовлений, за словами І. Франка, тим, що до створення залучалися «не здібні і досвідчені, а в більшості випадків протеговані особи» [6, с. 84]. Вчителям суворо заборонялося критикувати навчальні плани, підручники, інструкції тощо. Письменник зауважує, що керівники освіти зовсім «виключали індивідуальну думку вчителя», а при створенні підручників нехтувалися основні дидактичні принципи доступності, науковості і системності навчання, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. На думку І. Франка, «... шкільні підручники, знов таки в значній мірі завдяки пануючому в Галичині режимові, переважно неоригінальні, основані на престарілих педагогічних принципах, а деякі надто таки далекі від рівня сучасної науки...» [4, с. 225].

Школярі були позбавлені можливості вивчення безсмертних творів світової та української літератури не тільки на уроках, а й під час позакласного читання. Багато книг за розпорядженням міністерства культури та освіти було ви-

лучено або вирізано з них цілі сторінки. Учні вимушені були користуватися не оригіналами, а підручниками і хрестоматіями. Досить критично ставився І. Франко до хрестоматії Я. Головацького, яка була складена тільки з творів, написаних старослов'янською і староруською мовами. І. Франком були проаналізовані й інші підручники та хрестоматії для середніх навчальних закладів. Однак, жоден з них не відповідав, на його думку, передовим педагогічним поглядам. Про один із таких підручників він писав: «Ну, як нашим дітям прийдеться визубрювати всі оті глупості?» [10, с. 509-510].

У педагогічній спадщині І. Франка важливе місце належить висвітленню проблеми методів навчання. Стан навчання та виховання у народних школах та гімназіях письменник піддавав гострій критиці не тільки у статтях, а й у художніх творах («Отець гуморист», «Грицева шкільна наука» та ін.) Навчання письму, читанню проводилося механічно, без застосування логічного зв'язку між складами слова. Аналізуючи методикау навчання, яка вимагає бездумного відтворення букв або тексту, письменник звертає увагу читача на відсутність опори на мислення учнів.

Словами свого героя вчителя Міхонського в оповіданні «Борис Граб» І. Франко наголошує на необхідності «власної духовної праці» учнів гімназії. Найголовніше під час навчання – «навчатися володіти своїм мозком». Мета гімназії – навчити учнів «володіти духовними органами, виробити пам'ять, порядне думання, систематичність і, нарешті, критичність». Молода людина після закінчення гімназії повинна бути «приготована узятися до всякої праці чи науки». Уся навчальна діяльність учня в гімназії «лише – гімнастика, вироблювання здібностей, а з них найвища, найдорожча – здібність власного думання» [3, с. 312].

І. Франко рішуче виступав за розвиток української літературної мови на загальнонародній основі, наполягаючи на запровадженні в школах Галичини правопису, створеного за фонетичним принципом. На думку письменника, етимологічний принцип побудови правопису значно його ускладнював і тому викликав труднощі. У вивченні мови він наполягав також на тому, «щоб справу правопису розв'язали в нас остаточно на користь простої послідовної й раціональної фонетики, яка, крім великого полегшення в навчанні руської (української) мови в школі, «... дозволяє вірніше передавати всі фонетичні відмінності і особливості окремих руських діалектів» [7].

Кардинального вдосконалення вимагала також методика викладання української літератури. І. Франко піддавав гострій критиці стан викладання літератури, програми і підручники з цього предмета. В. Смаль, відомий дослідник педагогічних ідей І. Франка, на основі матеріалів, опублікованих у журналі «Вчитель» 1894 року, наводить такі дані про становище вивчення української літератури в Галичині: «Знання, які подавалися учням з цього предмета, були дуже обмеженими, хоч вивчався він протягом восьми років... Програма переобтяжувала учнів вивченням давньої літератури» [6, с. 90-91]. Письменник уважав, що «старорущина» і «старословенщина» – предмет студій університетських, а не гімназійних [3, с. 311].

На думку І. Франка, в школі на уроках літератури повинна звучати жива народна мова. Вивчення народної творчості в курсі літератури сприятиме формуванню почуття любові до краси рідного слова. Вивчення літератури в школі повинно будуватися на ґрунтовному аналізі твору після попереднього читання тексту і розуміння його змісту, на оцінці літературних образів і явищ,

зв'язку з життям, конкретними історичними обставинами, вирішенням виховних завдань тощо [3, с. 311-312].

У своїх публіцистичних творах письменник також відстоював необхідність бережного ставлення, любові й поваги до кожної дитини з боку батьків і вчителів. «Діти, – зазначав він, – такі ж люди, як і старші, дітей, їх особисту гідність і їх потреби треба так само шанувати, як і старших, і тільки поводяться з ними лагідно, щиро, розумно, як з рівними, входячи у спосіб думання, можна їх виховувати на чесних, щирих, правдолюбних і справді вільних людей» [4, с. 209].

У багатьох публіцистичних і художніх творах І. Франко висловлював глибоке занепокоєння з приводу незадовільного правового і матеріального стану вчителів Галичини. У статті «Факт до характеристики нашого шкільництва» письменник гнівно засуджував свавілля шкільної адміністрації. На прикладі безпідставного звільнення від роботи сільської вчительки Юлії Шнейдер (відомої поетеси Уляни Кравченко) він з обуренням констатував, що тогочасна шкільна система питання освітні, наукові, педагогічні ставила «на другім або на третім плані, а на першим зовсім що іншого» [4, с. 101]. Округна шкільна рада, діючи всупереч інтересам учнів, звільнила вчительку с. Бібрці, яка до цього заслужила «кожного разу на похвали інспектора окружного і місцевої ради шкільної за взірцеве провадження дітей» [4, с. 101].

Учитель часів І. Франка був цілком безправною людиною. Занадто багато контролюючих осіб стояло над ним: «...і війт, і священик, і члени ради шкільної місцевої, і інспектор, і рада шкільна окружна, і дідич, і арендар, і жандарм, як то кажуть, і баба і ціла громада...» [4, с. 194]. Але, на думку письменника, достатньо було б одного окружного інспектора для контролю за навчальним процесом, а переводити вчителя мав би право тільки інспектор крайовий. Якщо учитель буде мати незалежність, він зможе працювати творчо, а не відбувати «панщину».

У літературній спадщині І. Франка є інші незаперечні свідчення безправності учителів народних шкіл Галичини: «Рука об руку з протекціонізмом існувала підла система шпіонажу, яка пронизувала наскрізь нашу шкільну справу. Вчитель повинен був шпіонити за учнями, інспектор – за вчителями, зокрема й поза школою. ... Чим більше любили вчителя на місці, тим небезпечнішим здавався він нашому шкільному паші, тим швидше треба було його усунути» [4, с. 213].

Глибоко усвідомлюючи вирішальну роль учителя у вихованні підростаючого покоління, І. Франко вважав, що вчитель має бути взірцем для учнів. У своїй пам'яті він зберігав образи кращих вчителів Дрогобицької гімназії, де йому довелося навчатися; найбільше цінував учителів, які використовували активні методи навчання, намагаючись «змалу при звичаї ученика до мислення та й то до порядного, логічного мислення». З великою повагою ставився він до таких учителів, як Д. Міхонський, Е. Гікель, Н. Антоневич, Ю. Турчинський. Вони були «дійсними приятелями молодіжі, уміли єднати в собі її прихильність і довірливість, поступали в школі оглядно, тактовно і по найбільшій частині безсторонно, заохочували до самостійного мислення, до застанови над предметом, до котрого вміли збудити цікавість» [4, с. 28]. Письменник згадує із захопленням і глибокою вдячністю вчителя математики Д. Міхонського: «... математик і філософ, чоловік дуже живого темпераменту, лагідний і великий приятель учеників, добрий, розумний, мислячий. Він не тільки що давав

у вищій гімназії початки логіки і психології, але й у нижчій давав математику, часом польський язык» [4, с. 28].

Але більшість учителів Дрогобицької гімназії застосовували зовсім іншу систему навчання, вводючи в неї замість розумної науки механічне заучування навчального матеріалу, а «замість поради та сказівок страшили учеників арештами, карами, а часто й зовсім негідною уличною лайкою». Але попереду був «у тім згляді сам директор, О. Баревич» [4, с. 30].

Ці вчителі не в змозі були відповідати на запитання учнів, чим гальмували допитливість останніх. Як прикрий зразок учителів такого типу письменник згадує Юрчакевича, «котрий велів учити напам'ять історію Вельтера скорочену, – як казав сам, для вправи в язиці!» [4, с. 30].

Такі вчителі вважали «ученика мертвим, бездушним знярядом, призначеним тільки на те, щоби дав спокійно набивати свою голову всякими «премудростями», нікому на нінащо не здалими, нікого не обходячими, з життям і його потребою нічим а нічим не зв'язаними. Того ученика вони цінять найвище, котрий може найліпше перемінюватися в машинку, бубнящу регулярно, хоть механічно завдані лекції. Той ученик отримує від них найліпші ноти (оцінки), у котрого їм удалось найдокладніше затерти всі живі, чоловічі черти, знищити всякий зав'язок самостійного характеру, прогнати всяку охоту до самостійного мислення» [4, с. 35].

На думку І. Франка, в «нижчих класах» гімназії повинні викладати найосвіченіші, найпередовіші вчителі. Проте в Дрогобицькій гімназії, за словами письменника, всупереч здоровому глузду саме в нижчому ступені працювали педагоги, що «мали найменше практики, найменше знання, що значить, найменше могли вщепити в учеників любов до науки, зацікавити їх, привчити думати і дати, які-небудь ґрунтовні початки» [4, с. 30].

У педагогічній спадщині І. Франка визначені типові недоліки тогочасних шкіл. Проте значна частина цих недоліків має місце і в сучасній школі. На думку відомих українських педагогів М. Ярмаченка і Д. Тхоржевського на сучасному етапі розвитку шкільної освіти головною дидактичною проблемою є звільнення учнів від непомірних навчальних перевантажень. Проведені нами дослідження цієї проблеми свідчать, що прямими наслідками надмірного і більшою мірою не засвоюваного обсягу шкільних програм є примусове, позбавлене інтересу навчання, фактичне ігнорування не тільки принципу доступності навчання, але й усіх інших дидактичних принципів, що викликає мимовільний перехід учнів на шлях механічного заучування наукових понять, законів і теорій [5]. Тому найважливіші педагогічні висновки І. Франка щодо стану шкільної освіти майже повною мірою зберігають свою актуальність.

Педагогічна спадщина письменника віддзеркалює усі ланки тогочасної системи освіти Австро-Угорської імперії і, зокрема, Галичини від початкових шкіл до університетів. Удосконалення шкільної освіти він уважав необхідною умовою плідного розвитку університетської освіти.

Свої погляди на стан університетської освіти І. Франко висловив на основі аналізу опублікованого Львівським університетом навчального плану на 1895-1896 академічний рік. У статті «Львівський університет» письменник докладно аналізує укомплектованість відділів (факультетів) і кафедр науково-педагогічними кадрами і зазначає, що найкраще «укомплектований як викладацькими силами, так і слухачами, є відділ права і юридичних наук» [4, с. 203]. На прикладі цього факультету показано, що завдяки введенню но-

вих лекційних курсів так званий «Brotstudium» (навчання ради хліба, посади, матеріальної користі, але не ради науки) поступово відходив у минуле.

За характеристикою І. Франка, відповідно до наукових вимог того часу був організований філософський відділ, який нараховував 15 ординарних професорів, 8 екстраординарних і 11 приват-доцентів. Цей відділ поділявся на окремі напрями: філософський, історичний, філологічний і природничонауковий. Проте, як відзначав письменник, у Львівському університеті деякі кафедри не були належно укомплектовані, заняття з окремих дисциплін проводилися не систематично. Педагогіка, психологія і деякі інші курси взагалі не викладалися.

Серед наукових закладів у структурі Львівського університету І. Франко ставив на перше місце наукову бібліотеку і висловлював побажання щодо опублікування і розповсюдження докладних відомостей про її фонди.

На нашу думку, не втратили актуальності міркування І. Франка щодо шляхів удосконалення семінарських занять в університеті. У цьому зв'язку він зазначав: «Щодо вправ і семінарських робіт, то юридичний відділ також їх має багато. Кожний професор намагається мати свій семінар» [4, с. 203]. Таким чином, виникала надмірна роздрібненість: було заплановано три семінари з криміналістики, три – з історії права (римського, німецького і польського) і три – з економіки.

І. Франко вважав за необхідне протиставити надмірній роздрібненості семінарських занять «певне сконцентрування праці», яке «було б тут більш корисним». Семінар, на його думку, «не повинен бути лише повторюванням предмета, або вправою з метою підготовки до лекції. Він повинен бути заходом, що робить можливим введення слухача і початкуючого працівника науки на поле самостійних досліджень... Доценти, які викладають відповідні предмети, повинні були б разом провадити роботу в таких семінарах, дбати про комплектування бібліотеки, про передплату фахових видань и т.п.». І. Франко був упевнений в тому, що такі семінарські заняття «мали б кращі успіхи і приносили б більшу користь... і, що найважливіше, у слухачів виробився б той запал до науки, те зацікавлення її проблемами, без яких наука, особливо така, як у деяких галузях юридичних знань, буде тільки сухою казуїстикою, нестраним «Brotstudium», панщиною, а не дійсним знанням» [4, с. 203-204]. Таким чином, І. Франко відстоював необхідність виховання в слухачів університетів глибокого інтересу до наукових знань за допомогою застосування активних форм навчання, спрямованих на розвиток у них самостійного мислення.

Отже, багатогранна педагогічна спадщина І. Я. Франка є визначним внеском у скарбницю вітчизняної і світової педагогіки. Глибоке її вивчення і творче впровадження у практику навчання й виховання підростаючих поколінь є актуальним завданням педагогічних колективів і кожного вчителя загальноосвітніх шкіл, викладачів вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антология педагогической мысли. Украинской ССР. — М.: Педагогика, 1988. — 640 с.
2. Білецький О.І. та ін. Іван Франко. Життя і діяльність / О.І. Білецький та ін. — К.: Вид-во АН УРСР, 1956. — 357 с.
3. Борщ Ж.В. Іван Якович Франко / Ж.В. Борщ. // 22 видатних українських педагоги. — К.: ВД «Професіонал», 2004. — С. 287-320.
4. Франко І. Я. Педагогічні статті і висловлювання / І. Франко / Упорядник О.Г. Дзевєрін. — К.: Рад. Школа, 1960. — 299 с.

5. Лутфуллін В.С. Теоретико-методичні засади усунення навчальних перевантажень учнів / В.С. Лутфуллін — Полтава: Видавець Шевченко Р.В., 2011. — 336 с.
6. Смаль В.З. Педагогічні ідеї Івана Франка / В.З. Смаль. — К.: Рад. школа, 1966. — 187 с.
7. Франко І.Я. Русинське ехо / І.Я. Франко. — Край, 1888. — №20.
8. Франко І.Я. Твори: У 20 т. / І.Я. Франко. — К.: Держвидав України, 1955. — Т. 1. — 433 с.
9. Франко І.Я. Твори: У 20 т. / І.Я. Франко. — К.: Держвидав України, 1956 — Т. 19. — 803 с.
10. Франко І.Я. Твори: У 20 т. / І.Я. Франко. — К.: Держвидав України, 1956. — Т. 20. — 806 с.

ИВАН КРАВЧЕНКО, ВАЛЕРИЙ ЛУТФУЛЛИН

ВЗГЛЯДИ И. ФРАНКА НА РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Осуществлен анализ взглядов И. Франка на развитие системы образования в Украине. Показано, что выдающийся украинский мыслитель настойчиво боролся за право детей и молодежи учиться на родном языке, получать образования не только в начальных и средних школах, но и в высших учебных заведениях. Разкрыто средства борьбы И. Франка за осуществление такого права.

Ключевые слова: *начальные, средние и высшие школы, цель воспитания и образования, принципы, содержание и методы обучения, учебники, обучение на родном языке, учитель, преподаватель университета.*

IVAN KRAVCHENKO, VALERY LUTFULLIN

THE VIEWS OF IVAN FRANKO FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN UKRAINE

There is the analysis and generalization of I. Franko's views on goals and tasks of younger generation's education, and on the development of general school and higher education in Ukraine. There are sources of I. Franko's educational views formation on goals and tasks of workers' children education, there Emphasized the importance in the development and justification of I. Franko of fight program for the recognition and realization of the Ukrainians rights in Education sphere in the article «What does working Galician community want?». Based on the analysis writer's educational journalism and fiction – revealed his ideal man fighter, mason-builder of the new society, to whom it is inherent «an inner peace, strength and clarity of convictions, a clear conscience and a struggle, eternal incessant struggle against darkness, falsehood and parasitism».

The purpose of saw I. Franko gymnasium is to teach students «possess spiritual bodies develop memory, decent thinking, systematic and finally criticality». Young man after graduating from high school should be «prepared to take up any work or science». All training activities in high school are «only gymnastics, formulation of skills, and the highest, the most expensive is own thinking ability».

The article shows that the pedagogical heritage of I. Franko reflected all aspects of the education system of the Austro-Hungarian Empire and especially of Galicia, from primary schools to universities. Improving schooling he considered a necessary condition for the successful development of university education.

Revealed inextricable link between development of public education in Galicia with the struggle for the elimination of national oppression, for social rights and the rise of the material conditions of the working masses. I. Franko is an active participant in this struggle, struggle on many fronts. Exposing the many barriers when promoting public schools, Franko points to the need of radical changes in the content of education, requires significant improvement in the quality of textbooks. The main reason of the low quality of school textbooks he considered «not capable and experienced people», who were involved into their creation. Therefore, when creating textbooks were ignored the basic didactic principles of accessibility, scientific character and systematic approach, plus there were ignored an age and individual peculiarities of young students.

Franko expressed some deep thoughts on the problem of improving methods of school education and training. The article shows that the writer criticized the status of training and education in public schools and gymnasiums not only in articles. But in his literary works. What deserves an attention is that Franko strongly advocated the development of Ukrainian literary language on a nationwide basis, insisted on the introduction an orthography classes created by phonetic principle in schools of Galicia.

In pedagogical legacy of I. Franko identified the typical disadvantages of private schools of his times. However, as stressed in this article, Most of these deficiencies take place in modern school, the main didactic problem of it is the students' dismissed of exorbitant educational overloads.

The direct consequences of excessive and largely perceived scope of school programs is the compulsory, deprived of interest in studies, spontaneous transition of students into mechanical way of learning scientific concepts, laws and theories. Therefore, the most important pedagogical conclusions of Franko largely remain valid.

Keywords: *primary, secondary and high schools, the purpose of training and education, principles, content and teaching methods, textbooks, teaching in their native language, teacher, university lecturer.*

Одержано 24.10.2015, рекомендовано до друку 18.11.2015